

پژوهش‌های اسلامی

چکیده مقالات
پنجمین همایش ملی انجمن
فلسفه تعلیم و تربیت ایران
دانشگاه شهید باهنر کرمان
۳۱ اردیبهشت ۱۴ خرداد ۱۳۹۳

بررسی جایگاه روش عادت بر اساس تربیت دینی

محمد حسن میرزا محمدی، فرزانه طاوosi..... ۴۹۴

تربیت معنوی، چیستی و چرایی

سمیه پاپی، زهرا دریکوندی ، سید جلال هاشمی..... ۴۹۸

بررسی روش‌های تربیت عقلانی و عرفانی از منظر متون اسلامی با رویکردی تطبیقی

عباس شکاری، صمد محمدی، آزاد محمدی..... ۵۰۲

نظریه‌ی اسناد و تربیت دینی، چالش‌ها و راه کارها

حیلمه شیخ علیشاهی، ابوالفضل غفاری..... ۵۰۶

سیر تحول تربیت معنوی و دلالت‌های آن در تعلیم و تربیت

پروین صمدی، معصومه کارگزار، آیلار میزانی..... ۵۱۰

درآمدی کلی بر مبانی نظام تعلیم و تربیت اسلامی

بهاره عزیزی نژاد..... ۵۱۴

واکاوی خلاقیت در تربیت دینی از منظر آیات قرآن کریم

فاطمه ایرانمنش..... ۵۱۷

ماهیت تربیت دینی و تربیت اخلاقی

مریم مغفوری فرسنگی، مرضیه پور غریب شاهی، طاهره سیفی..... ۵۲۱

واکاوی مبانی فلسفی تربیت اخلاقی

مریم سهرابی، حکیمه السادات شریف زاده..... ۵۲۵

تأثیر ساحت عاطفی بر ساحت معرفتی از نظر قرآن

فاطمه السادات حسینی..... ۵۲۸

نقش فرهنگ در تربیت دینی و اخلاقی

طیب چهری، سید جلال هاشمی، بهاره چهری..... ۵۳۲

ضرورت رشد عقلانی در تربیت اخلاقی

سید مجتبی حسین نژاد کریمی..... ۵۳۶

نقش معلم و مربي در تربیت دینی

لیلا وحدانی، حجت صفار حیدری..... ۵۳۹

چیستی آموزش اخلاق

سکینه سلمان ماهینی، احمد فرامرز قراملکی..... ۵۴۲

ضرورت نظریه‌پردازی فلسفه تربیت دینی و اخلاقی بر اساس واقعیت و عمل تربیتی

حیدر اسماعیل پور..... ۵۴۶

تحلیل جایگاه گشودگی و مدارا در تربیت دینی و تربیت اخلاقی

جواد فرزانفر، میثم کوهگرد، زهرا فرقانی..... ۵۴۹

تبیین ضرورت تربیت اخلاقی: در سه رویکرد عقلی، شهودی و عملی

فرشته آل‌حسینی..... ۵۵۲

نظریه اسناد و تربیت دینی، چالش‌ها و راه کارها

حليمه شیخ علیشاهی^۱، ابوالفضل غفاری^۲

اگر تربیت دینی را تربیتی مناسب به محتوای یک دین بدانیم آنگاه مهمترین مقاد آن از همان دین خواهد شد. یکی از مهمترین گزاره‌های دینی به ویژه ادیان توحیدی، مطلق بودن ذات و صفات الهی و همه وقایع به قدرت اوست، لذا توجه به این انتساب یکی از مقاد تربیت دینی است.

از طرفی نظریه اسناد که یکی از مهمترین نظریه‌های انگیزشی است، بر پایه تقسیم یک تقسیم دو بیان می‌دارد که همه مردم در جستجوی علل وقایع زندگی خود، علل را در درون یا بیرون از خود می‌کنند و بر این اساس اسنادها یا درونی هستند یا بیرونی؛ و چون اسنادهای بیرونی خارج از حوزه کنند، اثرات مخربی بر سلامت روانی فرد در حوزه‌های شناختی، انگیزشی و رفتاری فرد بر جای می‌هستند، اما بر اساس پیشنهاد فوق، این پرسش پیش می‌آید که با توجه به توصیه‌های انگیزشی نظریه است کنیم. اما بر اساس پیشنهاد فوق، این پرسش پیش می‌آید که با توجه به نگاه هستی بر جایگزینی اسنادهای بیرونی با اسنادهای درونی، جایگاه اسناد به خدا-که با توجه به نگاه هستی اسلامی، اسنادی درونی به شمار می‌آید- در تربیت دینی چیست؟

در پاسخ به این سؤال، می‌توان با استناد به مبانی هستی‌شناسی دینی و بررسی رابطه اراده خدا و انسان بودن این ارتباط را دلیل عدم تعارض اسنادهای دینی با تئوری اسناد دانست (غفاری و محمدی، ۱۰ اینکه با استفاده از مبانی روان‌شناسی، ضمن پذیرش بیرونی بودن اسناد به کمک خداوند، مدعی عدم این اسناد از اصل مخرب بودن اسناد بیرونی شد (غفاری، تجری و شریفی، ۱۳۸۹).

به نظر می‌رسد اسناد به خداوند در قالب تقسیم‌بندی دو وجهی (درونی/بیرونی) اسناد نمی‌گنجد. این این است که می‌توان این اسناد را در قالب الگوی "اسنادهای ارتباطی"^۳ که اخیراً برای تکمیل اسناد مطرح شده است، پاسخ داد. این الگو، از طرف ابرلی و همکارانش (۲۰۱۱) مطرح شده است معتقدند نظریه اسناد بر سطوح مختلف فردی تحلیل و تبیین سوابق و نتایج اسناد به خود یا امور بیرون پرداخته است و از پتانسیل حوزه‌های ارتباطی عاملیت غفلت کرده است و الگوی اسناد ارتباطی می‌تواند

^۱ دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه فردوسی؛ shokaran351@gmail.com

^۲ استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد؛ ghaffari@um.ac.ir

گسترش نظریه اسناد این حوزه‌های مغفول را تحت پوشش بگیرد. این مقاله به بررسی کاربرد این تئوریت دینی خواهد پرداخت.

سندهای پژوهش:

خداوند، درونی است یا بیرونی؟

اسناد به خداوند، با عوامل درونی و بیرونی چیست؟

روزی بودن اسناد به خداوند، همچون اسنادهای بیرونی دیگر مانع تلاش بیشتر افراد می‌شود؟

توان الگوی جدیدی ارائه کرد که اسناد به خداوند، ورای اسنادهای درونی و بیرونی قرار گیرد؟

نتایج تربیتی استفاده از الگوی اسناد ارتباطی در مورد اسناد به خداوند، چه خواهد بود؟

پژوهش در این مقاله، از لحاظ نوع توصیفی - تحلیلی و از لحاظ ماهیت، کاربردی است.

فرایند اسناد^۱ یکی از موضوعات محوری در روان‌شناسی و انگیزش پیشرفت تحصیلی است و هدف

این نکته است که ما در کوشش‌های خود برای تفسیر رفتار چه قواعدی را به کار می‌بریم و چه

را مرتکب می‌شویم (هایدر، ۱۹۵۸ و کلی، ۱۹۶۷). اسنادها توضیحاتی علی هستند که افراد برای

جهان اطراف خود و سازگاری با محیط خود به کار می‌برند؛ به ویژه وقتی با حوادثی رو به رو می‌شوند

بعدیع، خلاف انتظار و منفی به نظر می‌رسند (واینر، ۲۰۰۰). این نظریه ابتدا توسط هایدر مطرح شد و

توسط کلی (۱۹۶۷) و واینر (۱۹۸۵) گسترش یافت. نظریه اسناد می‌گوید که افراد در پاسخ به چرایی یک

میان توضیحات درونی (خود) و بیرونی (خارج از خود)، تمایز قائل می‌شوند و سپس منبع علیت

می‌کنند (هایدر، ۱۹۵۸ و کلی، ۱۹۶۷).

کنی که معمولاً موفقیت یا عدم موفقیت خویش را به خودشان (تلاش یا توانایی فردی) نسبت می‌دهند

درونی کنترل^۲ در خویش دارند. کسانی که معمولاً این قضایا را به شانس یا دشواری تکلیف اسناد

دارای یک مکان بیرونی کنترل^۳ هستند (گیج و برلاینر، ۱۳۷۴ و لامارش، ۱۳۸۵).

درونی یا بیرونی بودن علت یک حادثه، به طور سیستماتیک بر رفتارها، انگیزش‌ها، شناخت‌ها و

آینده افراد اثر می‌گذارد (واینر، ۱۹۸۵). در حالی که اسنادهای درونی، باعث می‌شوند که فرد از

خود شرم‌سار و از موفقیت خود، احساس غرور نماید، استادهای بیرونی نه اثرات بازدارنده و نه اثرات

¹ Attribution

² Internal locus of control

³ External locus of control

برانگیزانده‌ای در پی ندارند؛ از این رو برای سیستم آموزش و پرورش اهمیت دارد که افراد، دارای منع کنترل درونی باشند تا بتوانند روی فعالیت‌ها، تحقیقات و تفکراتشان تأثیر داشته باشند. لذا به این دلیل که اسنادهای بیرونی مخرب هستند و مانع تلاش فردی می‌شوند، توصیه می‌شود به دانش آموزان بیاموزیم است خود را تغییر دهند، یعنی تا حد امکان اسنادهای درونی و شخصی را جانشین اسنادهای بیرونی کنند (سیف ۱۳۷۴ و شعاری نژاد، ۱۳۷۸).

از طرفی این عقیده که عوامل غیر از خود فرد، می‌توانند در عمل او تأثیرگذار باشند، در بسیاری از فرهنگ‌ها مشترک است (بیشاپ، ۱۹۹۹) و بسیاری از مؤمنان جهان، عاملیت را در همه موارد به خدا نسبت می‌دهند (بویر، ۲۰۰۱). همچنین این امر در بین مردم مشترک است که بینش خلاق و تجربیات پیروزمندانه خود را عوامل روحانی نسبت می‌دهند (گسلن، ۱۹۵۲). اگر چه مردم عاملیت را زمانی به نیروهای بیرونی نسبت می‌دهند که اشیا خارج از معمول عمل کنند؛ اما خیرخواهی و بصیرت را نیز به این عوامل نسبت می‌دهند. خلاصه عواملی که دخیل در یک اتفاق شمرده می‌شوند نه تنها افراد حقیقی و اشیای جسمانی، بلکه شامل عوامل معنوی هم می‌شوند (دیکسترهاوس و همکاران، ۲۰۰۸). محوریت این اعتقاد در ادیان مختلف، مستلزم تحریم از حرام است که اسناد رویدادها به خداوند در تربیت دینی است. بنابراین تقویت اعتقاد به اسنادهای الهی از حرام ماموریت‌های نظام تربیت دینی خواهد بود. کنار هم قرار گرفتن این دو مطلب یعنی توصیه نظریه اسناد را کاهش اسناد بیرونی و مفاد تربیت دینی مبنی بر محوریت اسناد به خداوند به عنوان موجود واقعی و عیّنی طبق نظریه اسناد در گروه اسنادهای بیرونی قرار می‌گیرد، نکته ایست که در این مقاله مورد بررسی خواهد گرفت.

یافته‌های پژوهش:

با توجه به صفات عدالت و حکمت خداوند و تعلق اراده الهی بر حسب ظرفیت‌های موجودات و هسته اصل هماهنگی و عمل و عکس العمل در جهان آفرینش، تقسیم دو وجهی اسناد نمی‌تواند در تربیت مورد استفاده قرار گیرد. اما دیدگاه اسناد ارتباطی که به تازگی مطرح شده است، می‌تواند با شرایطی چنین اسنادهایی را تبیین نماید.

واژگان کلیدی: نظریه اسناد، اسنادهای ارتباطی، اسنادهای دینی، تربیت دینی.

ت منابع:

- شی، ابوالفضل؛ تجری، اعظم و شریفی، فاطمه. (۱۳۸۹). بررسی نقش اسناد بیرونی در عملکرد تحصیلی و بهداشت روانی: بر نظریه اسناد. مجموعه مقالات پنجمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان، ۳۵۲-۳۵۱.
- شی، یوسف. (۱۳۷۵). روانشناسی اجتماعی: نظریه ها، مفاهیم و کاربردها. تهران: ارسباران.
- شی، بوک. (۱۳۸۵). روانشناسی اجتماعی (ترجمه حمزه گنجی). تهران: ساوالان.
- Bishop, G. (1999). The Poll – Trend: American's belief in God. *Public Opinion Quarterly*, 421-434.
- Boyer, P.(2001). **Religion explained**. New York. Basic Books.
- Dijksterhuis, A. P.; Jesse, Preston & Wegner, Daniel, M. (2008). Henk Arts, Effects of subliminal priming of authorship for events. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44.
- Eberly. Marion.b; Holly, Erica; Michael D. Johnson & Terencer, Mitchel. (2011). beyond internal and external: a dyadic theory of relational attribution. *Academy of Management Review*, 36(4), 753.
- Ghaffaury, Abul'fazl & Mohammadi Reza. (2010). Human's or God's Will: A Cosmological Critique of the Theory of Attribution and its Role in Achievement and Mental Health. *Proceedings of the Annual International Conference on Psychology*. Greece: Athens.
- Ghiselin B. (1997). **The Creative Process**. New American Library.
- Heider, F. (1958). **The psychology of interpersonal relations**. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kelley, H. H. (1967). Attribution theory in social psychology. *Nebraska Symposium on Motivation*, 15, 192–240.
- Pascal, Boyer. (2001). **Religion Explained: The Evolutionary Origins of Religious Thought**. New York: Basic Books.
- Weiner, Bernard. (1985). an attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548-573.
- Weiner, Bernard. (2000). Intrapersonal theories of Motivation from an attributional perspective. *Educational Psychology Review*, 12(1).